

KOMPYUTER TEXNOLOGIYALAR VA MULTIMEDIA ORQALI MUSIQIY SAVODXONLIKNI AMALGA OSHIRISH YO'LLARI

Ziyavutdinova Zulfiya Useinovna

Andijon davlat universiteti Musiqiy ta'lim kafedrası.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.12529329>

Annotatsiya. Ushbu maqola bugungi kundagi dolzarb masalalardan bo'lgan maktabda kompyuter texnologiyalar yordamida o'quvchi yoshlarning musiqiy savodxonligini oshirish to'g'risida. Maktabda musiqa ta'lim-tarbiya jarayonida yangi kompyuter va axborot-kommunikatsion texnologiyalar vositalarining joriy etilishi, pedagog-tarbiyachilarning axborot texnologiyalari vositalaridan foydalanish malaka va ko'nikmalarini shakllantirish bilan birga, ularning integratsiyangan mashg'ulotni tashkil etish jarayonidagi maqsadi, vazifalari va tutgan o'rni xaqida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlari: kompyuter, multemediya, musiqa, ta'lim, tarbiya, tasavvur.

WAYS TO IMPLEMENT MUSICAL LITERACY USING COMPUTER TECHNOLOGY AND MULTIMEDIA.

Abstract. This article is devoted to improving the musical literacy of young students with the help of computer technology at school, which is one of the urgent problems of our time. Music at school, along with the introduction of new computer and information and communication technologies into the educational process, the formation of skills and abilities of educators to use information technology tools, their purpose, tasks and place in the process of organizing integrated learning are discussed.

Keywords: computer, multimedia, music, education, upbringing, imagination.

СПОСОБЫ РЕАЛИЗАЦИИ МУЗЫКАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ С ПОМОЩЬЮ КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И МУЛЬТИМЕДИА.

Аннотация. Данная статья посвящена повышению музыкальной грамотности учащейся молодежи с помощью компьютерных технологий в школе, что является одной из актуальных проблем современности. Музыка в школе наряду с внедрением в учебно-воспитательный процесс новых средств компьютерных и информационно-коммуникационных технологий, формированием у педагогов-воспитателей навыков и умений пользоваться средствами информационных технологий, обсуждаются их цель, задачи и место в процессе организации интегрированного обучения.

Ключевые слова: компьютер, мультимедиа, музыка, образование, воспитание, воображение.

Kompyuter texnologiyalar - ko'rgazmali ta'lim sistemasi bo'lib, integrativ bilimlarni chuqurlashtirish va kengaytirish asosida ko'rgazmali mahoratni vujudga keltirish sirlarini o'rganadi. Ma'lumki uzluksiz ta'lim tizimining birlamchi asosiy bo'g'ini maktabgacha ta'lim tizimi hisoblanadi. Ko'pgina mutaxassis va pedagoglarning ilmiy xulosalariga ko'ra insoniyat o'zining butun umri davomida oladigan barcha axborotlar va ma'lumotlarning 70% ni 5 yoshgacha bo'lgan davrda oladi. Musiqa rahbari mashg'ulotlar jarayonida bolalarda yoshiga mos va ularga tushunarli mazmunda musiqa asarlari go'zalligini his qilish, mazmunini tushunish, Vatanga

muxabbat hissi, milliy g'ururini shakllantirish, yorqin ifoda vositalarini farqlash, musiqa asarining 2-3 qismli shaklini mustaqil farqlay olish kabi layoqatlarni tarkib topdirmog'i lozim.

Ma'naviyatimizga xos bo'lgan milliy, mumtoz kuylarimiz, maqom yo'lidagi kuy qo'shiqlarimizni, jahon klassik kompozitorlari asarlarini tinglash orqali yoshlarni samimiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalash mumkin¹

Keyingi vaqtlarda musiqa talim tashkilotlarida musiqa mashg'ulotlarini amalga oshirishda kompyuter texnologiyar metodlaridan foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Sababi, bolada ona vatanga muhabbat, insoniy fazilatlarni shakllantirish musiqa mashg'ulotlarining asosiy maqsadi sanaladi. Shu manoda musiqa sanatini o'rganish bo'yicha kompyuter texnologiyalar keng rasm bo'lishi qonuniy tus oldi.

Kompyuter estetik shakl musiqa mashg'ulotlarida, san'at predmetlarini integratsiyalashi, bolalarni sanat predmetlarni o'qitishning muqobil tizimi, ekanligini takidlash imkonini beradi.

Kompyuter texnologiyalar – o'qituvchining turli fanlar bo'yicha kuzatishlari va xulosalarni tasdiqlab yoki chuqurlashtirib beruvchi yangi dalillarni topib berish uchun manbaidir. Ular faoliyatning turli shakllari almashib turishi orqali o'quvchilar charchashi va asabiylashishining oldini oladi. Integratsiyalashgan mashg'ulotdan kutiladigan maqsad faqat ma'lum bilimlarni egallashga emas, balki tasvirli fikrlashni rivojlantirishga qaratiladi. Musiqa mashg'ulotlari ijodiy, erkin bo'lishi bilan birga, yaxlit, mantiqan ketma-ket, o'ziga xos o'tish metodikasiga ega bo'ladi.

Albatta bunday mashg'ulotlarni olib borish musiqa rahbaridan yuksak mahoratni, boshqaruvchanlikni talab etadi. Integratsion mashg'ulotlarda bola jimgina tomoshabin bo'lib o'tirmaydi. U mashg'ulot jarayonida faol va izchil qatnashadi. Aynan shunday mashg'ulotlarda bolalarda badiiy tafakkur va tasavvur rivojlanadi, estetik xisssiyotlari tarbiyalanadi.

Musiqa madaniyati darslari samaradorligini yanada qiziqarli xamda yuqori natijalarga ko'tarish uchun bir qancha texnologiyalarni o'rganib chiqish xamda yangi texnologiyalarni ishlab chiqish tavsiya etiladi.²

Hozirgi kunda barcha ta'lim muassasalari, shu jumladan maktabgacha ta'lim muassasalari zamonaviy kompyuter va axborot texnologiyalari vositalari bilan jihozlanmoqda. Maktabda musiqa ta'lim-tarbiya jarayonida yangi kompyuter va axborot-kommunikatsion texnologiyalar vositalarining joriy etilishi, pedagog-tarbiyachilarning axborot texnologiyalari vositalaridan foydalanish malaka va ko'nikmalarini shakllantirish bilan birga, ularning integratsiyangan mashg'ulotni tashkil etish jarayonidagi maqsadi, vazifalari va tutgan o'rnini o'zgartiradi. Musiqa tarbiyalanuvchilariga ta'lim berishda axborot texnologiyalaridan foydalanish murakkab masala hisoblanib, ko'plab bahs-munozaralarga sabab bo'lmoqda. Lekin shunga karamay, maktab yoshdagi bolalarni tarbiyalash va ularning har tomonlama yetuk inson bo'lib rivojlanishida integratsiyalangan mashg'ulotlarda kompyuter texnologiyalari vositalaridan foydalanish o'zining ijobiy samarasini bermoqda.

Bugungi kunda maktab ta'limida o'quvchilarning badiiy-musiqiy faoliyatini, matnlarni o'qish, rasmlarni ko'rish va ajrata bilish tasavvurlarini kengaytirish kompyuterli o'yin dasturlari orqali fikrlash va mustaqil qarorlar qabul qilish bo'yicha bilim, ko'nikma va malakalarini

¹ Raimova D.M. Modern science and research jurnali, volume3/ISSUE4/ UIF:8.2.,139-b

² Raimova D.M. Madaniyat VA San'at jurnali. ISSN: 2181-4562, 51-b

shakllantirishda axborot texnologiyalaridan keng foydalanilmoqda. Bu borada maktab yoshdagi bolalarning rivojlanishi uchun mo'ljallangan kompyuterli o'yin dasturlarining ta'lim jarayonida o'z samarali jihatlariga jiddiy yondashuv va e'tibor kerak bo'ladi. Integratsiyalangan musiqa mashg'ulotlari shunday tashkil etilishi kerakki, multimedia texnologiyalarini musiqa mashg'ulotlarida qo'llash, unda bajariladigan har bir harakat bolalar tomonidan to'g'ri qabul qilinishi, bajarilishi va tasavvur etilishi lozim. Multimedia dasturidagi har bir harakatni bola tushuna olishi, uni qanday bajarish lozim.

Multimedia atamasining lug'aviy ma'nosi ikkita so'z yig'indisidan tashkil topgan bo'lib, multi-ko'p, media-muhit ma'nosini anglatadi. Atama ilmiy va o'quv adabiyotlarida «ko'p vositalilik», «multimedia muhiti» «ko'p qatlamli muhit», «ma'lumot tashuvchi vosita» kabi talqin qilinib kelinmoqda. Hozirgi davrda multimedia atamasi ko'p qirrali bo'lib, turli hil tushunchalarni ifodalashga tatbiq etib kelinmoqda. Masalan, multimedia texnologiyasi; multimedia mahsuloti; multimediali kompyuter; multimedia dasturi va boshqalar shular jumlasidandir. Multimedia bu maxsus texnologiya bo'lib, dasturiy va texnik moddiy ta'minot asosida kompyuterda bir vaqtning o'zida matnli, tasviriy axborotni tovushli va harakatli holda ifodalash imkoniyatidir. Belgilangan maqsad asosida o'tkaziladigan didaktik jarayon rejalashtirilganda uni amalga oshirish osonlashadi.

Binobarin, musiqa rahbarining musiqa mashg'ulotlari xaritasini tuzib olishi katta ahamiyatga egadir, chunki mashg'ulotning texnologik xaritasida, har bir mavzu tarbiyalanuvchining imkoniyati va ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda tuziladi. Mashg'ulotning texnologik xaritasini qay ko'rinishda yoki shaklda tuzish, bu musiqa rahbarining tajribasi, qo'ygan maqsadi va imkoniyatlariga bog'liqdir. Musiqa rahbari katta guruh o'quvchilari bilan integratsiyalangan musiqa mashg'ulotlari jarayonida qo'llashi mumkin bo'lgan ba'zi bir treninglarni keltirib o'tamiz.

Masalan: "Tinglaymiz va tahlil qilamiz" metodi; "notali oyinlar" metodi; "ovozidan top" metodi; "tarmoqlar" metodi; "interviyu" texnologiyasi; "multi-media" texnologiyasi va boshqalar.

Bizga ma'lumki xar bir faoliyatga qaratilgan o'yinlar o'quvchining musiqiy bilimni va qiziqishini oshirishga, ijodkorlikka yondashtirishga, musiqani tinglay olishga va cholg'ular xaqida bilimlar olishga o'z ta'sirini ko'rsatadi.³

Albatta, tarbiyalanuvchilarda musiqaga nisbatan motiv hosil qilishda didaktik o'yinlarning o'rni beqiyosdir. Bolalarda o'yinsiz tom ma'nodagi aqliy rivojlanish bo'lishi mumkin emas. O'yin ularda bilimga ishtiyoq va qiziqishni uyg'otadigan uchqundir. Ushbu didaktik oyinlarni biz multimedia texnologiyasi orqali integratsiyalangan musiqa mashg'ulotlarida qo'llashning nazariy va amaliy mazmunini yoritishga harakat qilamiz. "Multimedia" texnologiyasi uchun o'yin g'oyasi va vazifalari muhim ahamiyatga ega. Biz misol tariqasida "ovozidan top" didaktik o'yini keltirib o'tishimiz mumkin. "Ovozidan top" didaktik o'yini.

O'yin mavzusi. Xalq cholg'ulari nomlari va turlarini multimedia texnologiyasi orqali ovozini eshitish va tasvirini korib aytish. O'yin maqsadi: Bu o'yinda integratsiyalangan musiqa mashg'ulotining asosini tashkil etuvchi musiqa sanatining turli sohalarini qamrab olgan jihatlarini

³ Raimova D.M. Madaniyat VA San'at jurnali. ISSN: 2181-4562, 52-b

orqali tarbiyalanuvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyati; tinglash madaniyati, nutq hamda xotirasi; musiqiy savodi, tez va to'g'ri javob berish malakasi shakllanadi hamda rivojlanadi.

O'yinning borishi: Musiqa rahbari musiqa cholg'ularining turlari asosida multimedia texnologiyasi orqali texnik vositalarda tarbiyalanuvchilarga qo'yib beradi. Mashgulot dasturiga joylashtirilgan har bir cholgular musiqa rahbari tomonidan birmabir tariflab otiladi. Shundan song tarbiyalanuvchilar musiqa cholg'ularidan yandrayotgan ohang orqali ularni qaysi cholgular ekanini nomlarini aytadilar. Eng ko'p to'g'ri javob topgan bola g'olib sanaladi. Bu o'yinni o'tkazish tarbiyalanuvchilarga musiqa cholg'ulari haqidagi dastlabki ma'lumotlar berish jarayonini yengillashtiradi. Bundan tashqari ularning so'z boyligi ortib, ularda hozirjavoblik, ziyraklik, ijodkorlik kabi sifatlar shakllanadi. Albatta, bu o'yinda tarbiyalanuvchilarning savollarga aniq javob berishi, musiqa rahbarining musiqa cholg'ulari hamda ularning turlari haqida mashg'ulotlar davomida berib borgan saboqlariga bog'liq.

Bugungi kunda maktab ta'limida axborot texnologiyalari o'quvchilarning kompyuter o'yinlari dasturlari orqali fikrlash va mustaqil qaror qabul qilish, badiiy va musiqiy faoliyatda o'quvchilarning tasavvurini kengaytirish, matnlarni o'qish, rasmlarni ko'rish va farqlash bo'yicha bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirishda keng qo'llanilmoqda⁴

Shuni xulosa qilib aytishimiz mumkinki, maktab dargohlarida musiqa mashg'ulotlari samaradorligini oshirish uchun kompyuter texnologiya-multimedia mashgulotlaridan unumli foydalanish o'quvchilarning musiqiy savodxonlik darajalarini o'stiribgina qolmay, balki musiqa o'qituvchilarining kasbiy kompeten-siyalarini ham shakllantiradi.

Bugungi kunda barkamol shaxsni rivojlantirish, tarbiyalash va shakllantirish bu – insonning jismonan, aqlan ma'naviy tomondan kamolga yetish jarayonidir. Bu jarayonning o'ziga xos tomonlari mavjud. Musiqa madaniy hayotimizda keng o'rin tutgan va inson shaxsiyatining shakllanishida muhim ro'l o'ynaydigan san'at turidir.⁵

Musiqa madaniyati o'quv predmeti yoshlarning ma'naviy, badiiy va ahloqiy madaniyatini shakllantirishga, milliy g'urur va vatan-parvarlik tarbiyasini amalga oshirishga, ijodiy mahorat, nafosat va badiiy didni o'stirishga, fikr doirasini kengaytirishga, mustaqillik va tashabbuskorlikni tarbiyalashga xizmat qiladi.

REFERENCES

1. Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar" Ishmuhamedov R.J.,Yo'ldashev M. T.: "Nihol nashriyoti", 2013,2016.
2. I.Akbarov ."Musiqa lug'ati" G'.G'ulom nashriyoti. Toshkent-1987 yil.
3. Raimova D.M. Modern science and research jurnali, volume3/ISSUE4/ UIF:8.2.,139-b
4. Raimova D.M. Madaniyat VA San'at jurnali. ISSN: 2181-4562, 52-b
5. Raimova D.M. Best journal of innovation in science, research and development. Volume:2 Issue:7|2023,370-b

⁴ Raimova D.M BEST JOURNAL OF INNOVATION IN SCIENCE, RESEARCH AND DEVELOPMENT. Volume:2 Issue:7|2023,370-b

⁵ Raimova D.M. Modern science and research jurnali, volume3/ISSUE4/ UIF:8.2.,139-b